

kulturno-historičnega pisatelja Houston Stewart Chamberlaina, „Antonije“ na praškem odru, je, kakor pišejo „Práva Lidu“ 12. januarja 1906, bila mogoča samo s Taborsko, brez katere bi bila igra nezmisljena. Popravila je velikega pisatelja in slabega dramatika in ga za en večer rešila. 28. marca 1906 pa jo vidimo v eni najtežjih vlog cele moderne dramatike, v Ibsenovi „Heddi Gabler“, ki je po krivdi Ibsenovi neumljiv značaj, hladen, brezsrčen, brezobziren in čudno pohoten, ki se ubije ob lastni tajni zlobi in malenkostnih razmerah. Mara Taborska je to sfingo pogodila, to je soglasna pohvala vseh čeških kritik. Toda največji njen dan je bil 25. februar l. 1906, ko je na smihovskem odru igrala tisto Silvijo Settalo iz „Gioconde“, ki jo je d' Annunzio spisal za nedosežno Eleonoro Duse „z lepima rokama“. V to vlogo je položila vso svojo dušo in žar, s katerim je pogodila pesnikovo žarko dikcijo, tiste aristokratske geste lepih, življenja in odpoveži bogate ljubezni trepetajočih rok, žrtvovanih, krvavečih, uničenih, da rešijo umetnost možev. To sem videl v njeni igri na našem odru in praška kritika poudarja isto.

* * *

In kakšna je pri nas pot Mare Taborske do njene dovršitve? Lepa in zaslužna naloga naše intendantice, kateri smemo zdaj upravičeni zaupati, je, Maro Taborsko z umevanjem posebne smeri njenega vprižarjanja, z njej primernimi vlogami ne samo ohraniti na sedanji stopinji, ampak jo še bolj povzdigniti.

Naj se dotaknem le ene stvari. Dajte Mari Taborski na primer vlogo „Grudnovke“. Dovršeno jo bo izvedla — saj smo jo videli — ali ne bo je v svoji duši do zadnjega živila; vseh njenih sil „Grudnovka“ in „Elga“ ne zbudita. Ne varam se. V takih vlogah bo rafinirana, a ne fina, bo pretirana, namenoma zlobna, ker Hauptmann svojih mučnih sanj in Cankar svojih karikatur nista pisala za take igralke kot je Taborska. V njeni igri živi tisto večnožensko, ki blaži, Gretchen, ki dviga Fausta, Rautendelein, ki v Heinrichu vzbudi novo življenje, Silvia, katere ljubezen traja do smrti.

Če se bo to uvaževalo, bomo pomogli Mari Taborski, da stori še tisti mali korak, ki jo loči od viška, ki je njeni izredni stvarilni moči namenjen.

* * *

H koncu še nekaj. Umetnost Mare Taborske, ki združuje lep talent z železno marljivostjo, je nerazdružno zvezan z razvojem in viškom umetnosti njenega druga, Viljema Taborskega, tega umetnika-igralca, ki je obenem, tudi pesnik zbirke „V strunach duše“, izdane 1899. v Plznu in je prvič v češčino dovršeno prevedel Schillerjevega „Don Carlosa“, „Divjo raco“ Ibsenovo in druge drame. Saj se je gospod Taborsky, akademiško izobražen jurist, posvetil odru zgolj iz umetniškega nagiba. Viljem in Mara Taborska s svojo neizčrpno umetnostjo dokazujeta, da se bogato obdarovani talent le tedaj ohrani, ako združuje s svojim bogastvom na čuvstvih tudi obširno izobrazbo, marljivost in tisto pravno trdnost, ki obvarje umetnika pred propadom. O Taborskem pa prihodnjič.

Franc Terseglav.

Original Gregorčičevega rokopisa, prevod psalmov 114. in 115., nam je blagovolil prepustiti v reprodukcijo faksimila (glej str. 39.) čast. gospod župnik trnovski Ivan Vrhovnik, za kar mu bodi tudi na tem mestu izrečena najpriskrnejša zahvala!

Letošnja Noblova nagrada je bila podeljena medicinu Kamilu Golgi v Paviji, Ramon y Cayalu v Madridu, slovečemu fiziku Thomsonu v Cambridgeu, kemiku

Henriku Moissanu v Parizu, predsedniku severnih ameriških zedinjenih držav Rooseveltu in italijanskemu pesniku Giosue Carducci v Bologni. Da kratko poudarjamo njegov pomen: Carducci je najmarkantnejši pesnik osvobodene Italije, skozinski lirik (spisal ni nobenega romana, nobene novele), republikanec čisto po kroju Mazzinija. Carducci se je porodil l. 1835 v Valdicastellu, 1860 je bil imenovan za profesorja italijanskega leposlovja na vseučilišču v Bologni. Carducci je po vsebini in obliki zagovornik poganske humanitete; znana je njegova bogokletna „Himna na Satana“. Ta zagrizena tendenčnost je iz Carducci napravila pesnika klišeja, modernim pa ni všeč njegov klasicizem, ki je preveč kopiran po antičnih vzorcih. Carducci je sedaj precej osamljen. Njegovo zadnje delo so bile „Odi barbare“.

Šolska Matica (Macierz szkolna) v Varšavi je izdala prvo poročilo o pred letom ustanovljenem ljudskem vseučilišču, iz katerega posnemamo: Predavanja so se pričela na novo dne 15. vinotoka in so v polnem teku. Izmed vpisanih slušateljev se jih je zglasilo k izpraševalnim komisijam 1800 oseb in jih je prestalo izkušnje iz odpovednih strok 1495. Podučevalo se je: poljski jezik in slovstvo, aritmetika, algebra in geometrija, poljska zgodovina v zvezi z občno zgodovino, geografija, risanje, sociologija (narodno gospodarstvo in pravosodstvo), prirodoslovje (fizika in kemija), tehniške vede (mehanika in elektrotehnika), anatomija v zvezi s fiziologijo in higijeno, trgovinsko računstvo. Predavanja so se vršila ob delavnikih zvečer med 7½ do 9½ uro in ob nedeljah in praznikih popoldne med 1 - 5½ uro v 27 prostorih. Vsak slušatelj je dobil matrikolo, ki mu je služila ob enem kot vstopnica na predavanje, v društveno čitalnico in knjižnico. Stroški Šolske Maticice so znašali 6000 rubljev. Pokrili so se v majhnem delu s prispevki slušateljev (10 vinarjev za predavanje) in s članarino društvenikov, večinoma pa s prostovoljnimi darovi. Neka „neimenovana vdova“ je sama podarila za ljudsko vseučilišče 1500 rubljev. Zaradi te živahne delavnosti Šolske Maticice se sovinistični ruski listi, zlasti oficijozno „Novoje vremja“ nanjo strašno hudujejo, ter trde, da pripravlja novo poljsko vstajo in pozivljajo vlado, naj postopa proti njenim udom kot z uporniki.

Jan Gadomski. Dne 9. vinotoka so ustrelili v Varšavi roparji poljskega pisatelja in časnikarja Jana Gadomskega. Po opisovanju časnikov se je to zgodilo takole: Deset dni poprej je ulomilo v stanovanje njegovega tasta Feliksa Debskega nekaj roparjev in zahtevalo denarja. Debski ni izgubil samozavesti, zaklical je pomoč, zbudil celo hišo in roparji so zbežali. Dne devetega vinotoka je sedel Debski ob polsedmi uri zvečer po večerji v obednici in čital, služkinja je šla kupit časnik in njen mož, ki je pri Debskem za služabnika, je za njo zaklenil vrata z verigo. Kmalu je nekdo potrkal na vrata in na vprašanje služabnika, kedo je, odgovoril je tanek glas, ki je posnemal glas njegove žene. Mož se je začudil, da se je tako hitro vrnila in ni odprl vrat z verigo, ampak jih je samo malo odslonil. V tem trenutku so porinili roparji skozi odprtino železen kol in prerezali s posebnimi škarjami upno kot blisk železno verigo. Bili so trije, oboroženi z revolverji. Tako so vdrl v stanovanje, eden je ostal v kuhinji pri služabniku, trije so pa udrli h gospodu, ki je mirno čital, nastavili mu revolver na sence in zahtevali denarja.

Debski je rekel, da jim da, kar ima pri sebi. Roparji so želeli še več. Nato jim je odgovoril, naj ga puste v drugo sobo, kjer ima več denarja v blagajnici, — da bi dobil čas in zaklical ljudi. Med tem se je vrnila služkinja in zagledala